

**ВЪТРЕШНОПОЛИТИЧЕСКАТА БОРБА ЗА ВЛАСТ  
В СЪВЕТСКОТО РЪКОВОДСТВО (1945–1949 г.).  
ПЪРВИ ОПИТИ ЗА ПРОМЯНА НА ПОЛИТИЧЕСКИЯ КУРС**

*Бойко Белегов*

---

**THE INTERNAL POLITICAL STRUGGLE FOR POWER  
IN THE SOVIET HIGH ADMINISTRATION (1945–1949).  
FIRST ATTEMPTS IN CHANGING THE POLITICAL COURSE**

*Boyko Belegov*

***Abstract:** During the great terror of 1937–1938 political, governmental and economical leaders were repressed as well as the high military command. The leading elite of the Lenin guard was liquidated. Its place was taken by a new set of leaders. They were young people who had no contribution for the revolution and had not taken part in the events from 1917–1920. Their uprising was due to their absolute loyalty to Stalin.*

***Key words:** USSR, politics, communist party, Stalin, terror, leaders, administration.*

По време на големия терор 1937–1938 г. на репресии са подложени партийни, държавни и стопански ръководители, висшият състав на военното командване. Ликвидиран е управляващият елит от старата ленинска гвардия. Техните места се заемат от нова плеяда ръководители. Това са млади кадри, които нямат революционни заслуги и пряко участие в събитията през 1917–1920 г. Стремителната им кариера се дължи на пълната и безусловна преданост към Сталин.

В края на 30-те години в Политбюро на ЦК на ВКП (б) и СНК на отговорни постове са издигнати А. Жданов, Л. Берия, Г. Маленков, Н. Вознесенски. Те заемат водещи позиции в обкръжението на Сталин. Жданов и Маленков ръководят партийния апарат и кадрите, постоянно вземат участие в решаването на различни държавни задачи. Н. Вознесенски е назначен за първи заместник на Сталин в СНК. Л. Берия от 1938 г. е народен комисар на НКВД и като заместник-председател на СНК отговаря за комисариатите на горската промишленост, цветната металургия, нефтената промишленост и речния флот. Тези нови лица стават членове на ЦК на ВКП (б), а на XVIII конгрес на партията и кандидат-членове на Политбюро. С тези кадрови промени Сталин цели да измести „старата гвардия“ чрез противопоставянето им на новите активни ръководни дейци.

По време на Великата отечествена война този сталински подход продължава. „Младите кадри“ заемат важни позиции в ръководството на страната. Маленков, Вознесенски и Берия стават членове на Държавния комитет за отбрана. Те отговарят за жизнено важни направления на икономиката във военни условия. Маленков наблюдава авиационната промишленост. Вознесенски се занимава с металургичната, нефтената и химическата промишленост, Берия

осигурява производството с въоръжение и боеприпаси. От май 1944 г. той сменя Молотов на поста заместник-председател на Държавния комитет за отбрана. По време на войната се създават близки отношения между Маленков и Берия. Техният съюз представлява мощна апаратна сила, контролираща много лостове на партийно-държавното управление в страната.

След промените във върховете на властта Сталин решава да сондира политическите планове на близките си съратници. В спомените си Молотов отбелязва: „След войната Сталин реши да излезе в пенсия и ми каза: „Нека Вячеслав Молотов сега да поработи. Той е по-млад”. Този разговор се проведе на вилата, в тесен кръг.” [Чуев, Ф. 1991, с. 271] Според Молотов след подобни разговори ясно проличава недоверието на Сталин към него и нарасналото доверие към останалите членове на партийното ръководство.

През септември 1945 г. Сталин получава инсулт, през октомври той спешно излиза в отпуск и отсъства от Москва почти два месеца. Заместник на Сталин формално става Молотов. Той не може да вземе никакви важни решения, ако не са съгласувани със Сталин и подкрепени от Маленков, Берия и Микоян. Молотов обаче носи отговорността за решенията, приемани от управляващата „четворка”. Маленков и Берия се опитват да го дискредитират пред Сталин [Данилов, А., Пъжиков, А. 2001, с. 197]. Опитите за промяна в информационната политика, проведени с разрешението на Молотов, стават удобен повод за това.

В началото на ноември 1945 г. в централния съветски печат са публикувани извадки от речта на Чърчил, в която той изтъква приноса на СССР в разгрома на врага и дава висока оценка на Сталин като Върховен главнокомандващ по време на войната. На 10 ноември Сталин изпраща телеграма до „четворката”, в която остро критикува техните действия: „Считам за грешка публикуването на речта на Чърчил с възхваляването на Русия и Сталин. Тази възхвала е нужна на Чърчил, за да успокои своята нечиста съвест и замаскира своето враждебно отношение към СССР... С угодничеството пред чужденците трябва да се води жестока борба. Съветските лидери не се нуждаят от похвали от страна на чуждестранни лидери...” [Данилов, А., Пъжиков, А. 2001, с. 197]

Критиката фактически е насочена срещу Народния комисар на външните работи Молотов. Ситуацията продължава да се усложнява. Междувременно Молотов допуска още една грешка. На прием в Народния комисариат на външните работи по случай годишнината от Октомврийската революция, Молотов неочаквано разрешава да бъдат снети ограниченията за западните журналисти за изпращаните от тях материали. Те реагират веднага и изпращат информация за премахването на цензурата в Москва. На 1 декември 1945 г. в западната преса се появяват съобщения относно здравословното състояние на Сталин и задкулиската борба за власт между маршал Жуков и Молотов за неговото място. След това се появяват и имената на Жданов и Булганин като възможни приемници на Сталин. Имената на Берия и Маленков не се споменават, макар че в техни ръце реално са съсредоточени много от лостовете на властта. Всичко

това навежда на мисълта, че „изтичането” на информация е съзнателно допуснато от ведомството на Берия [Данилов, А., Пъжиков, А. 2001, с. 197].

На 5 декември 1945 г. Сталин изпраща телеграма до „четворката”, в която настоява да бъдат наказани виновните – Молотов или отделът по печата в комисариата на външните работи. „Четворката” съобщава на Сталин, че началникът на отдел печат Горохов е уволнен от работа. Това обаче не удовлетворява вожда и на следващия ден той изпраща нова телеграма, този път до „тройката” (Маленков, Берия и Микоян): „Получих вашата шифрограма – пише той, – приемам я за съвършено неудовлетворителна. Тя е резултат от наивността на тримата, от една страна, и ловкостта на четвъртия член, т.е. на Молотов. Шифрограмата я изпращам до Вас тримата, на Молотов не съм я изпращал, тъй като не вярвам в добросъвестността на някои близки до него хора. Моля Ви да извикате при себе си Молотов да му прочетете пълния текст на телеграмата, без да му се предава копие.” [Политбюро и Совет министров, 1945–1953..., с. 195–198] Приетото специално постановление на Политбюро на ЦК на ВКП (б) „За цензорски контрол върху информацията, изпращана от СССР от чуждестранни кореспонденти” е пряко следствие от този случай.

След една седмица Сталин се завръща в Москва и на 29 декември 1945 г. свиква заседание на Политбюро, на което се разглеждат редица организационни кадрови въпроси. За да се отслабят позициите на Молотов, Сталин предлага да се сформира при Политбюро група от 60 души ръководители от местни централни учреждения, които да се подготвят за бъдещи политработници в областта на външните работи. От Съюзния контролен съвет в Хелзинки спешно е отзован А. Жданов, „четворката” се превръща в „петорка”. Членовете на Политбюро подкрепят предложението на Сталин да бъде удовлетворена молбата на другаря Берия за освобождаване от задълженията му като Народен комисар на вътрешните работи предвид натовареността му с друга централна работа [Данилов, А. Пъжиков, А. 2001, с. 204, 205]. На този пост е назначен С. Н. Круглов.

След Молотов и Берия облаците се сгъстяват около Маленков. Старателно се подготвя оставката му от длъжността секретар на ЦК, като за целта е използвано т.нар. „дело на авиаторите”, свързано с производството на самолети, показали значителни дефекти. В Държавния комитет за отбрана Маленков отговаря за производството на този вид въоръжение. В началото на 1946 г. са арестувани командващият 12<sup>-та</sup> въздушна армия маршал С. Худяков и главнокомандващият ВВС маршал А. Новиков. През февруари 1946 г. чрез жестоки разпити следователите изтръгват признания от С. Худяков. Той обвинява маршал Новиков, главния инженер на ВВС А. Репин и народния комисар на авиационната промишленост А. Шахурин в приемане на самолети с големи производствени дефекти, което довежда до много катастрофи и човешки жертви. А. Шахурин е близък съратник на Маленков. Създадена е специално комисия за проверка. В началото на март 1946 г. Маленков е свален от поста секретар на ЦК и изваден от състава на секретариата на ЦК. [Политбюро и Совет министров, 1945–1953..., с. 206]

На 11 май 1946 г. Военната колегия на Върховния съд на СССР разглежда обвиненията в антидържавна дейност, предадени срещу А. Новиков, А. Репин, А. Шахурин, Н. Шиманов, Н. Селезнев, А. Будников. Всичките са признати за виновни и осъдени на лишаване от свобода за срок от 2 до 7 години. На 18 май 1946 г. с решение на Политбюро на ЦК на ВКП (б) на А. Новиков е отнето званието два пъти Герой на Съветския съюз, а на А. Шахурин – званието Герой на социалистическия труд. Всички осъдени по „делото на авиаторите“ са лишени от воинските звания и правителствените награди [Пихоя, Р. 1998, с. 45–47].

Отстраняването на Берия и Маленков от заеманите високи постове обаче не може да се прецени еднозначно като изпадане в немилост. Берия продължава да оглавява Специалния комитет № 1 (занимаващ се с производство на атомно оръжие), а Маленков е назначен за председател на Специалния комитет № 2 (производство на реактивно оръжие) с огромни човешки и материални ресурси и представляват своего рода „суперминистерства“. Целта на Сталин е по-скоро да бъде ограничена сферата на влияние на Берия и Маленков, тъй като те ще доминират, а това противоречи на правилата и традициите, изградени от вождя.

През март 1946 г. е свикан първият пленум на ЦК след войната. На него са обсъждат важни кадрови и организационни въпроси. Взето е решение за преименуване на наркоматите в министерства, разширен е съставът на Оргбюро, заседанията започват да се водят от А. Жданов. Сферата на дейност на Жданов значително се разширява – въпроси от външната политика, идеология, организационно-партийна работа, кадри. Секретариатът на ЦК е подчинен не само на Политбюро, но и на Оргбюро, оглавявано вече от Жданов. Тези мерки лишават Маленков от влиянието му в апарата на Централния комитет [Данилов, А., Пыжиков, А. 2001, с. 209, 210].

Изключването на маршал Жуков от ЦК и снемането му от високите военски постове също може да се разглежда като отслабване позициите на Маленков, тъй като по време на войната Жуков често е подкрепян от него.

През март 1946 г. Г. Жуков неочаквано е отзован от Германия и е назначен за главнокомандващ на Сухопътните войски и заместник-министър на Въроръжените сили. Тези постове той заема не за дълго. На 1 юни 1946 г. е свикан Висш военен съвет, на който се разглежда „делото Жуков“. На 9 юни 1946 г. е издадена заповед на министъра на Въроръжените сили на СССР с гриф „Свършено секретно“. Тя е оскърбителна и унизителна за маршал Жуков. В заповедта се казва: „Министерският съвет на СССР с постановление от 3 юни с.г. утвърждава предложението на Висшия военен съвет от 1 юни за освобождаването на маршала на Съветския съюз Жуков от длъжността главнокомандващ сухопътните войски и със същото постановление освобождава маршал Жуков от задължението му на заместник-министър на Въроръжените сили“. По-нататък следват аргументите: „Бившият командващ на военновъздушните сили Новиков изпраща неотдавна в правителството заявление на маршал Жуков, в което съобщава за факти на недостойно и вредно поведение от страна на маршал Жуков

по отношение на правителството и Върховното главнокомандване. Маршал Жуков, загубвайки всякаква скромност и увлечен от чувството за лична амбиция, счита, че неговите заслуги са недостатъчно оценени, приписвайки си при това в разговори с подчинените си разработката и провеждането на всички основни операции по време на Великата Отечествена война, включително и тези операции, към които няма никакво отношение.” [Стенограма октябрьскогo пленума 1957 гoда..., с. 16, 17] На 3 юни 1946 г. маршал Жуков е назначен за командващ Одеския военен окръг.

От началото на 1947 г. започва да набира сила „ленинградската група”. През февруари 1947 г. по инициатива на Сталин са оформени решения на ЦК: за попълване на състава на Политбюро с Н. Вознесенски; за освобождаване на Сталин от задълженията му на министър на въоръжените сили и назначаването на тази длъжност на Н. Булганин; за създаването на Уставна комисия към ВКП (б) под председателството на А. Жданов. От 1946 г. Жданов практически е първи заместник на Сталин във висшето ръководство. А. Кузнецов през 1946 г. е избран за Секретар на ЦК и заменя Маленков на важния пост – началник Управление кадри в ЦК. Той наблюдава дейността на органите на безопасност и започва чистка на „бериевците” в тези структури. А. Косигин е назначен за заместник-председател на Министерския съвет на СССР. Предишните „фаворити” са отстранени от заеманите позиции. Така например легендарният герой от гражданската война маршал С. Будьони е назначен за заместник-министър на селското стопанство, отговарящ за коневъдството [Пихоя, Р. 1995, с. 5; Данилов, А., Пыжиков, А. 2001, с. 213, 314].

Ленинградската група скоро заема ключови позиции в партийното и държавното ръководство на СССР. Високите постове им дават възможност да оказват влияние върху Сталин при изработването на политическия курс в периода 1946–1949 г. Те разработват и предлагат решения, свързани с кардинални въпроси от областта на социално-икономическото развитие и идеологията. Един от най-важните проблеми, с който се заемат, е съотношението на промишленото производство от група „А” и група „Б”, тъй като от него зависи икономическото състояние на обществото. Известно е, че именно група „А” лежи в основата на съветската икономика. Главен инициатор за промяна на акцентите на промишленото развитие в първите следвоенни години е Н. Вознесенски – заместник-председател на МС на СССР и председател на Държавния планов комитет. В периода 1946 – 1948 г. съветското правителство издава няколко постановления, насочени към увеличаване на стокооборота, разширяване на търговията между града и селото, повишаване ролята на потребителските кооперации, повсеместно разширяване на мрежата от магазини в градовете и работническите селища [Пыжиков, А. 2002, с. 34]. Тези мерки се съпровождат с отмяна на талоните за стоки и провеждане на парична реформа.

По такъв начин първите следвоенни години се характеризират с корекции на приоритетите на стопанското развитие по посока на производство на стоки за широко потребление и опити за стабилизиране на паричната система.

Друго важно направление, в което ленинградската група взема активно участие, е изработването на проект за нова програма на ВКП (б). С решение на Политбюро през 1947 г. е създадена специална комисия, оглавена от Жданов и Вознесенски. Комисията разработва основните направления за икономическо развитие в близките 20–30 години. Много от идеите, изработени от ленинградската група, залягат в проекта, като тяхна отличителна черта е социалната ориентираност. Запазвайки водещата роля на отраслите, произвеждащи средства за производство, те увеличават обема на отраслите, произвеждащи стоки за потребление. Поставят се задачи да се ликвидират нуждите от жилища, като всяко семейство да разполага с отделно жилище, а всеки член от семейството да има самостоятелна стая. Особено значение се придава на масовото производство на автомобили. В проекта е заложен и тезисът за прерастване на диктатурата на пролетариата в общонародна държава: за разширяване на демокрацията на съветския строй; издигане културното равнище на населението и въвличане на трудещите се в управлението на държавата; максимално опростяване функциите на държавното управление; въвеждане на принцип за изборност на ръководните длъжности в държавния апарат [**Проект партийной программы 1947 года...**, с. 3 – 9].

Всички тези начинания обаче не стават известни на широката общественост, а са достояние само на тесен кръг от държавното и партийно ръководство. Причината за това е, че в края на 40-те години не се провежда предвиденият XIX конгрес на ВКП (б), където да бъде предоставен проектът на тази програма.

Междувременно отслабването на позициите на Берия и Маленков води до засилване на борбата им с новите конкуренти за властта. Позициите, които те заемат в държавното ръководство на СССР, им предоставят възможност за това. Опитни в апаратната борба, те скоро налучкват верния път в борбата срещу ленинградчани. Началото е положено през август 1946 г., когато е прието постановление на ЦК на ВКП (б) „За списанията” „Звезда” и „Ленинград”. То е насочено не само срещу творческата интелигенция и дейците от идеологическата сфера. Неговото значение е много по-сериозно и дълбоко. Планирана е атака срещу ленинградската група [**Пыжиков, А.** 2002, с. 39]. Известно е, че Сталин е настроен негативно към ленинградската партийна организация още от времето на вътрешнопартийните борби през 20-те години. Берия и Маленков умело използват това и настойчиво и упорито използват ленинградската тема, за да укрепят своите позиции. Атаката срещу ленинградската група се провежда не само по линия на дискредитация на ленинградската партийна организация. На прицел е подложена и тяхната програма и политика. Курсът за разгръщане на търговията и развитието на потребителските организации срещу съпротива от страна на правозащитните органи – прокуратура и милиция [**Данилов, А., Пыжиков, А.** 2001, с. 229]. Освен това Берия и Маленков умело използват конфликта между сина на А. Жданов – Ю. Жданов, завеждащ отдел наука на ЦК, и главния „агроном” на страната Лисенко. На семинар с лекторите от областните комитети на партията Ю. Жданов подлага на съмне-

ние „научните постижения” на Лисенко. Ръкавицата, хвърлена от Ю. Жданов към сталинския фаворит Лисенко, привлича вниманието на опитния апаратчик Маленков. Той съумява да представи на Сталин конфликта в такава светлина, която води до охлаждане на отношенията между Сталин и А. Жданов. На 7 юли 1948 г. Ю. Жданов изпраща писмо до Сталин, в което се разкайва. Същото писмо, което не е предназначено за печата, е публикувано на 7 август 1948 г. в „Правда” [Медведев, Ж. 1993, с. 161–163].

За обикновения съветски гражданин публикация с обвинения в „Правда” е нещо повече, отколкото заключение на прокуратурата, а обвиненията срещу партийен деец пряко или косвено в „Правда” означават политическа смърт.

На 1 юли 1948 г. Маленков отново е избран за секретар на ЦК. След пет дни Политбюро взема решение Жданов да излезе в отпуск за два месеца. В края на август 1948 г. А. Жданов е на почивка в специален санаториум за висши държавни и партийни ръководители. На 30 август 1948 г. той умира в санаториума. Внезапната смърт на Жданов поражда много слухове, догадки и неясноти.

Г. Маленков си връща изгубените преди две години позиции и отново поема управлението на ЦК. Той веднага пристъпва към структурни и персонални промени, които могат да се приемат като прелюдия към тоталното изтласкване на ленинградската група от държавното и партийно ръководство. Освен това те вече са лишени и от покровителството на Жданов. На 20 ноември 1948 г. на заседание на оргбюро на ЦК, ръководено вече от Маленков, е обсъден въпросът „За подобряване на преподаването на биологичните науки в училищата и педагогическите учебни заведения”. На унищожителна критика е подложено министерството на образованието на РСФСР, оглавявано от брата на Н. Вознесенски – А. Вознесенски. Министерството е обвинено в неудовлетворително преподаване на биологичните науки, в откъсване от мичуринската материалистична биология, в липса на учебници за Мичурин и Лисенко [Данилов, А., Пыжиков, А. 2001, с. 233, 234].

Конфликтът между секретаря на ЦК А. Кузнецов и Г. Маленков избухва още от 1946 г. по повод „делото на авиаторите”. Кузнецов разкрива редица недостатъци, допуснати от Маленков в Управлението на кадрите и министерството на авиационната промишленост, и го подлага на критика на събрания на апарата на ЦК на ВКП (б). В началото на 1949 г. „облаците над ленинградската група се съгъстват”. Повод за преследването ѝ стават обвиненията срещу А. Кузнецов – секретар на ЦК, Н. Вознесенки – първи зам.-председател на МС на СССР и председател на Държавния комитет за планиране, М. Родионов – председател на МС на РСФСР, П. Попков – първи секретар на Ленинградския областен комитет, че провеждат в Ленинград през януари 1949 г. Всесъюзен панаир за търговия на стоки [Политбюро и Совет министров, 1945–1953..., с. 66]. По-сериозната причина обаче е обвинението във фракционност, забранена в партията и свирепо преследвана от Сталин.

В постановлението на Политбюро на ЦК на ВКП (б) от 15 февруари 1949 г. се съдържат сведения за тесни връзки на ръководството на Ленинград

с работещите преди в този град Н. Вознесенски и А. Кузнецов, за молбата на ленинградския секретар те да оказват шефство над града. Подобна практика на връзки на местните организации със свои хора, издигнати на отговорна работа в партийно-държавния апарат, винаги са съществували. Но в този случай постановлението напомня за времената, когато „Зиновиев... се опитва да превърне Ленинградската партийна организация в опора на своята антиленинска фракция.” [Политбюро и Совет министров, 1945–1953..., с. 66] А. Кузнецов, Н. Вознесенски, М. Родионов, П. Попков и голям брой партийни работници са обвинени във фракционност, в опит да се противопостави ленинградската партийна организация на ВКП (б), в руски шовинизъм.

През февруари 1949 г. Маленков е изпратен в Ленинград. Под негово ръководство и контрол органите на министерството на държавната сигурност започват следствие. Чрез жестоки разпити те успяват да се сдобият с показания, че вторият секретар на Ленинградския градски комитет на партията Я. Капустин е „английски шпионин”. На него му е припомнено, че през 1935 г. той е в командировка в Манчестър, че там се ползва с уважение и доверие и има роман с учителката по английски език, която му предлага да остане в Англия. Тези факти според следствието дават основание да се приеме, че Я. Капустин е вербуван от английското разузнаване [Пихоя, Р. 2007, с. 185]. На 13 август 1949 г. без санкция на прокуратурата, на излизане от кабинета на Г. Маленков са арестувани А. Кузнецов, П. Попков, М. Родионов и председателят на Ленинградския градски съвет П. Лазутин.

Паралелно с това се търси компромат срещу Н. Вознесенски. Организацията за дискредитирането на Вознесенски се осъществява от председателя на Комисията за партиен контрол към ВКП (б) М. Шкирятов. Н. Вознесенски е обвинен в умишлено занижаване на държавните планове, във фалшификация на статистически данни, в изчезване на секретни документи. Предвид че цялата документация се счита за секретна, това обвинение е добре обмислено. На 9 септември 1949 г. Шкирятов предоставя на Маленков решение на Комисията за партиен контрол за изключването на Вознесенски от партията и привличането му към съдебна отговорност. На 27 октомври 1949 г. Н. Вознесенски е арестуван. А. Кузнецов, Я. Капустин, М. Родионов, братята Вознесенски са подложени на жестоки мъчения. В разпитите заедно със следователите вземат участие Маленков, Берия и Булганин. Броят на арестуваните по „ленинградското дело” варира от 2000 до 10 000 души, което дава основание то да се приеме като най-голямата репресивна вълна след войната във висшите етажи на властта [Данилов, А., Пыжиков, А. 2001, с. 235].

В средствата за масова информация обаче нищо не се споменава. Нещо повече, в самия разгар на арестите и репресиите в Ленинград „Правда” публикува на своите страници писма на трудови колективи от Ленинград и областта до Сталин, в които се съобщава за нови патриотични почини и постигнати трудови успехи. Пълното информационно затъмнение отличава „ленинградското дело” от показните процеси през втората половина на 30-те години, когато голяма



част от обществото на събрания и митинги иска незабавна и най-сурова разправа с „враговете”.

Репресиите срещу ленинградската група засягат и ръководителя на московската партийна организация. Секретарят на ЦК Г. Попов, който е привърженик на свалената групировка, през декември 1949 г. е свален от всички постове и заменен от Н. Хрущов [**Политбюро и Совет министров, 1945–1953...**, с. 323, 324]. На 1 октомври 1950 г. съдът произнася присъдата, която предварително е съгласувана със Сталин и Политбюро. Н. Вознесенски, А. Кузнецов, М. Родионов, П. Попков, Я. Капустин и П. Лазутин се осъждат на разстрел. След един час присъдата е изпълнена. Очевидно във връзка с „ленинградското дело” е възстановена смъртната присъда през януари 1950 г. Тя е отменена на 26 май 1947 г. Арестите и съдебните процеси продължават до 1952 г. През лятото на 1957 г. на пленум на ЦК Ф. Козлов, заемащ тогава длъжността секретар на Ленинградския областен комитет, заявява: „Десетки хиляди невиновни в нищо хора ги изселваха от Ленинград и ги изпращаха на заточение, в затворите, на разстрел. Много от тях загинаха.” [**Стенограма июнского пленума 1957 года...**, с. 205]

Поражението на „ленинградчани” не може да се обясни с патологичната подозрителност на вожда или с това, че техните противници се оказват подобри в интригите и апаратните комбинации. В по-широк план това е поражение на направлението за развитието на страната, ориентирано към първостепенно решение на вътрешнополитическите, икономическите и гражданските проблеми чрез: смяна на приоритетите за стопанското развитие към група „Б”; решаване на проблемите на политическото образование и култура; подготовка на нова конституция и програма на партията. В същото време това е победа на направлението, свързано с развитието на военнопromишления комплекс. Известно е, че дясната ръка на Сталин в ръководството на ВПК е Берия. Под негово наблюдение са секретните комитети № 1, № 2. Стратегически съюзник на Берия в апарата на ЦК и Министерския съвет е Маленков. Този тандем през 1948 – 1949 г. се занимава и обезпечава това, което отговаря на стремежите и амбициозните идеи на Сталин. Те се оказват далеч по-нужни, отколкото подготвящите конференции, конгреси и програми.

## ЛИТЕРАТУРА/REFERENCES

### *Извори и архивни материали*

**Стенограма июнского пленума 1957 года...** – Стенограма июнского пленума ЦК КПСС и другие документи. Москва, 1998. [Stenogramma ijunskogo plenuma SK KPSS i drugie dokumenty. Moskva, 1998].

**Стенограма октябрьского пленума 1957 года...** – Стенограма октябрьского (1957 г.) пленума ЦК КПСС и другие документи. Москва, 2001. [Stenogramma oktjabr'skogo (1957 g.) plenuma SK KPSS i drugie dokumenty. Moskva, 2001.]

**Политбюро и Совет министров, 1945–1953...** – Политбюро ЦК ВКП (б) и Совет Министров СССР 1945–1953. Москва, 2002. [Politbjuro CK VKP (b) i Sovet Ministrov SSSR 1945–1953. Moskva, 2002].

**Проект партийной программы 1947 года...** – „Основные задачи ВКП (б) по строительству коммунистического общества“. Из проекта Программы партии 1947 г. – Исторический архив, 2002, № 6. [„Osnovnye zadachi VKP (b) po stroitel'stvu kommunisticheskogo obshhestva“. Iz proekta Programmy partii 1947 g. – Istoricheskij arhiv, 2002, № 6].

### *Исследования*

**Чуев, Ф.** 1991 – Ф. Чуев. Сто сорок бесед с Молотовым. Москва, 1991. [F. Chuev. Sto sороk besed s Molotovym. Moskva, 1991.]

**Данилов, А., Пыжиков, А.** 2001 – А. Данилов, А. Пыжиков. Рождение сверхдержавы: СССР в первые послевоенные годы. Москва, 2001. [A. Danilov, A. Pyzhikov. Rozhdenie sverhderzhavy: SSSR v pervye poslevoennye gody. Moskva, 2001.]

**Пихоя, Р.** 1998 – Р. Пихоя. Советский союз: история власти. 1945–1991. Москва, 1998. [R. Pihoya. Sovetskij sojuz: istorija vlasti. 1945–1991. Moskva, 1998.]

**Пихоя, Р.** 1995 – Р. Пихоя. О внутривластной борьбе в советском руководстве 1945–1958. Новая и новейшая история, 1995, № 6. [Pihoya, R. O vnutripoliticheskoy bor'be v sovetskom rukovodstve 1945–1958. Novaja i novejšhaja istorija, 1995, № 6.]

**Пыжиков, А.** 2002 – А. Пыжиков. Советское послевоенное общество и предпосылки Хрущевских реформ. – Вопросы истории, 2002, № 2. [A. Pyzhikov. Sovetskoe poslevoennoe obshhestvo i predposylki Hrushhevskih reform. – Voprosy istorii, 2002, № 2.]

**Медведев, Ж.** 1993 – Ж. Медведев. Взлет и падение Лысенко: История биол. дискуссии в СССР (1929–1966). Москва, 1993. [Zh. Medvedev. Vzlet i padenie Lysenko: Istorija biol. diskussii v SSSR (1929–1966). Moskva, 1993.]

**Пихоя, Р.** 2007 – Р. Пихоя. Москва. Кремль. Власть. Сорок лет после войны, 1945–1985. Москва, 2007. [R. Pihoya. Moskva. Kreml'. Vlast'. Sorok let posle vojny, 1945–1985. Moskva, 2007.]